

บทที่ ๑

สถาบันการเงิน

บทนำ

เครื่องชี้บ่งชี้ที่สำคัญในทางเศรษฐกิจและการเงิน ก็คือ ปริมาณเงินซึ่งสามารถนำไปใช้วัด “อำนาจซื้อ” (Purchasing Power) ของประชาชนในแต่ละระยะเวลาได้ ถ้าในขณะใด ประเทศมีปริมาณเงินเพิ่มสูงขึ้น ขณะนั้นประชาชนก็จะมีอำนาจซื้อสูงขึ้นด้วย ยิ่งปริมาณเงินเพิ่มเร็วเท่าใด อำนาจซื้อของประชาชนก็จะเพิ่มเร็วเท่านั้น เมื่ออำนาจซื้อของประชาชนเพิ่มขึ้น แต่ปริมาณสินค้าและบริการมิได้เพิ่มขึ้นให้เพียงพอกับความต้องการแล้ว ย่อมเกิดปัญหาอำนาจซื้อมากกว่าปริมาณสินค้าและบริการ ประชาชนจะพากันรีบแย่งซื้อหรือกักตุนสินค้าไว้ ซึ่งจะมีผลผลักดันให้ราคาสินค้าสูงขึ้นได้ ในทางตรงกันข้าม ถ้าในขณะใดประเทศมีปริมาณเงินลดน้อยลง ประชาชนมีอำนาจซื้อลดลง สินค้าที่ผลิตได้มีมากกว่าความต้องการอาจเป็นผลผลักดันให้ราคาสินค้านั้นต่ำลงได้ ประเทศต่าง ๆ จึงต้องใช้นโยบายการเงินเพื่อควบคุมปริมาณเงินให้พอดี โดยกระทำผ่านระบบธนาคารและสถาบันการเงินประเภทต่าง ๆ ในบทนี้จึงจะได้พิจารณาเกี่ยวกับสถาบันการเงินในหัวข้อดังต่อไปนี้.-

1. สถาบันการเงินประเภทต่าง ๆ
2. ธนาคารพาณิชย์
3. ธนาคารกลาง
4. นโยบายการเงิน

วัตถุประสงค์

1. ระบุประเภทต่าง ๆ ของสถาบันการเงินในประเทศไทยได้
2. วิเคราะห์หน้าที่และบทบาทของธนาคารพาณิชย์ในระบบการเงินของประเทศไทยได้
3. วิเคราะห์หน้าที่และบทบาทของธนาคารกลางในระบบการเงินของประเทศไทยได้
4. อธิบายการใช้นโยบายการเงินแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้

1. สถาบันการเงิน (Financial Institutions) ประเภทต่าง ๆ

สถาบันการเงินในตลาดการเงิน (Financial Market) เป็นแหล่งเงินทุนให้กู้ยืมเพื่อการดำเนินธุรกิจ เกิดขึ้นเมื่อทุกคนประกอบอาชีพมีรายได้เกิดขึ้น เขามีอิสระที่จะนำรายได้นั้นไปใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคก็ได้ หรือจะเก็บออมไว้ในสถาบันการเงิน เพื่อให้ได้รับดอกเบี้ยงอกเงยก็ได้ และทางด้านการเงินก็จะมีคนอยู่ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มหนึ่งมีรายได้แล้วเก็บออมไว้ กับอีกกลุ่มหนึ่งต้องการเงินทุนเพื่อนำไปประกอบธุรกิจ ซึ่งตลาดการเงินจะเป็นแหล่งกลางให้คนที่ทั้ง 2 กลุ่มนี้พบกัน ตลาดการเงินจะดึงดูดเงินออมจากประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ กัน แล้วให้ผู้ที่ต้องการเงินทุนกู้ยืมไปลงทุนประกอบวิชาการต่าง ๆ ตลาดการเงินมีทั้งตลาดการเงินในระบบ และตลาดการเงินนอกระบบ

ตลาดการเงินในระบบ หมายถึง แหล่งการเงินที่มีการดำเนินงานโดยสถาบันการเงินต่าง ๆ และดำเนินการภายในขอบเขตของตัวบทกฎหมาย เช่น ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน บริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์ เป็นต้น

ตลาดการเงินนอกระบบ หมายถึง แหล่งการเงินที่เกิดขึ้นเองตามความจำเป็นและความต้องการของสังคม ไม่มีระเบียบกฎหมายเกณฑ์ที่แน่นอนและมักไม่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น การกู้ยืมระหว่างบุคคล การจำนำจำนองหรือการเล่นแชร์กันระหว่างบุคคล เป็นต้น ตามปกติการกู้เงินในตลาดการเงินนอกระบบจะมีความเสี่ยงสูง และต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราสูงกว่าตลาดการเงินในระบบ

ตลาดการเงินแบ่งออกได้เป็นตลาดเงินกับตลาดทุน ดังนี้

(1) **ตลาดเงิน (Money Market)** เป็นตลาดการเงินที่ให้กู้ยืมในระยะสั้น (ตั้งแต่ 1 ปีลงมา) วิธีการกู้ยืมส่วนใหญ่ได้แก่การรับซื้อ “ตั๋วสัญญาใช้เงิน” (Promissory Note) “ตั๋วเงินคลัง” (Treasury Bill) “ตั๋วแลกเงิน” (Bill of Exchange) สถาบันการเงินในตลาดเงิน ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ กับสถาบันการเงินอื่นที่อยู่นอกระบบธนาคาร เช่น บริษัทลิสซิง โรงรับจำนำ บริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์ เป็นต้น การให้กู้ยืมในตลาดเงินมีลักษณะเป็นทางอ้อม กล่าวคือ ผู้กู้ยืมมิได้กู้ยืมจากผู้ให้กู้หรือผู้ออมทรัพย์โดยตรง แต่เป็นการกู้ยืมผ่านสถาบันการเงิน โดยผู้ออมทรัพย์จะฝากเงินไว้กับสถาบันการเงินหรือซื้อตั๋วสัญญาใช้เงิน แล้วสถาบันการเงินเหล่านี้จะนำเงินไปให้กู้ยืมอีกทอดหนึ่ง ผู้ฝากเงินในตลาดเงินจึงมีความเสี่ยงน้อย แต่ก็จะได้รับดอกเบี้ยในอัตราต่ำ

(2) **ตลาดทุน (Capital Market)** เป็นตลาดการเงินที่ให้อุปสงค์ในระยะยาว (มากกว่า 1 ปี) ตลาดทุนมีหลักทรัพย์ คือ พันธบัตร หุ้นของบริษัทต่าง ๆ เป็นสินค้าที่ซื้อขายกัน เราจึงเรียกตลาดทุนได้อีกอย่างหนึ่งว่า ตลาดหลักทรัพย์ (Securities Market) อย่างเช่น ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นแหล่งกลางให้บริษัทสมาชิกที่เป็นตัวแทนในการซื้อขายหลักทรัพย์ มาพบปะตกลงทำการซื้อขายหลักทรัพย์กัน และคอยควบคุมดูแลให้การซื้อขายหลักทรัพย์เป็นไปโดยเปิดเผยและยุติธรรม เป็นต้น

ข้อแตกต่างระหว่างตลาดเงินและตลาดทุน ตามปกติตลาดทั้งสองมีความเกี่ยวพันกัน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในตลาดหนึ่ง ก็ย่อมมีผลกระทบต่ออีกตลาดหนึ่งด้วย ผู้ประกอบธุรกิจจำนวนมากอาจทำการค้าทั้ง 2 ตลาดในเวลาเดียวกัน เช่น กรณีของบริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ตลาดทั้งสองก็มีความแตกต่างกันในสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) **ความเสี่ยง** การลงทุนในตลาดทุนโดยการซื้อหุ้นถือไว้จะมีความเสี่ยงสูงกว่าการให้กู้เงินตลาดเงิน ทั้งนี้เพราะในตลาดเงินมีความแน่นอนของราคาหลักทรัพย์และผลตอบแทนส่วนในตลาดทุนนั้น ราคาหลักทรัพย์และผลตอบแทนมีการผันผวนปรวนแปรอยู่เสมอ

(2) **ระยะเวลา** ตลาดเงินจะทำหน้าที่ในการให้อุปสงค์ระยะสั้นปกติไม่เกิน 1 ปี ส่วนตลาดทุนนั้นจะเป็นการให้อุปสงค์ระยะยาวเกิน 1 ปีหรือไม่มีการกำหนดระยะเวลาใดแน่นอน

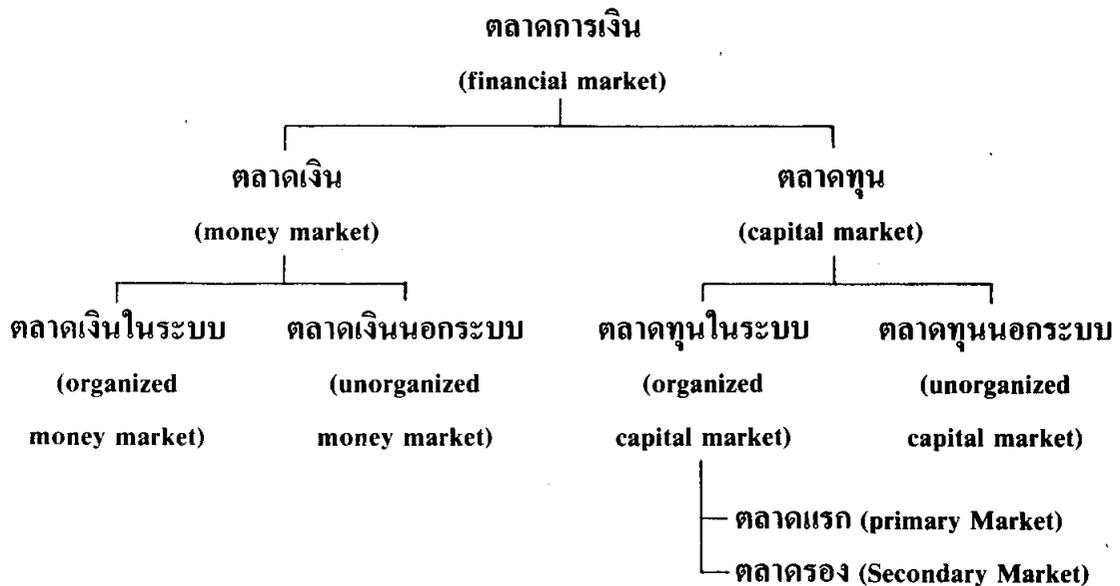
(3) **ลักษณะการกู้ยืม** สถาบันการเงินในตลาดเงิน เช่น ธนาคารพาณิชย์จะรับฝากเงินออมจากลูกค้าแล้วนำไปให้ผู้ลงทุนกู้ยืม ซึ่งมีลักษณะเป็นการให้อุปสงค์ทางอ้อม (indirect financing) แต่การกู้ยืมในตลาดทุนจะมีลักษณะเป็นการให้อุปสงค์โดยตรง (direct financing) เช่น บริษัทใดต้องการเงินทุนไปขยายกิจการก็จะหาแหล่งเงินโดยตรงโดยนำไปหุ้นออกขายในตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น กิจการก็จะหาแหล่งเงินโดยตรงโดยนำไปหุ้นออกขายในตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น

(4) **เครื่องมือการกู้ยืม** เครื่องมือการกู้ยืมของตลาดเงินได้แก่หลักทรัพย์ระยะสั้น เช่น ตั๋วสัญญาใช้เงิน ตั๋วเงินคลัง เป็นต้น ส่วนเครื่องมือการกู้ยืมของตลาดทุนได้แก่หลักทรัพย์ระยะยาว เช่น หุ้นสามัญ หุ้นกู้ พันธบัตร เป็นต้น

(5) **ประเภทของสถาบัน** หากพิจารณาถึงกิจกรรมหลักของสถาบันต่าง ๆ ในตลาดการเงิน สถาบันหลักในตลาดเงินได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน และโรงรับจำนำ ส่วนสถาบันหลักในตลาดทุนได้แก่ ตลาดหลักทรัพย์

(๘) สภาพคล่อง หลักทรัพย์ในตลาดเงิน เช่น บัญชีเงินฝากประเภทต่าง ๆ ในธนาคารพาณิชย์ เหล่านี้สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ง่ายและรวดเร็วกว่าหลักทรัพย์ในตลาดทุน

ระบบเศรษฐกิจที่กำลังอยู่ในช่วงของการพัฒนาเช่นประเทศไทยนี้ สถาบันการเงินต่าง ๆ จะมีบทบาทอย่างสำคัญในด้านการระดมเงินทุนจากผู้ออมรายเล็กรายน้อย เพื่อนำไปใช้ลงทุนพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะสถาบันการเงินประเภทต่าง ๆ จะทำหน้าที่ทั้งที่เป็นตลาดเงินและทำหน้าที่เป็นตลาดทุน

ประเภทของสถาบันการเงิน สถาบันการเงินในประเทศไทยเรา นอกจากจะมีธนาคารแห่งประเทศไทย กับธนาคารพาณิชย์แล้วยังมีสถาบันการเงินในรูปแบบอื่น ๆ อีก คือ

1. **สถาบันการออม** เป็นสถาบันการเงินที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางการเงิน คือ ระดมทุนจากประชาชนโดยวิธีรับฝากหรือขายหลักทรัพย์แล้วนำมาให้กู้ยืม เช่น ธนาคารออมสิน บริษัทเงินทุนต่าง ๆ เป็นต้น

2. **สถาบันที่ทำการให้กู้ยืม** เป็นสถาบันการเงินที่เงินทุนส่วนใหญ่ได้มาจากผู้เป็นเจ้าของผู้ถือหุ้น หรือกู้ยืมจากสถาบันการเงินต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ แล้วนำเงินเหล่านั้นให้ประชาชนกู้ยืมไปลงทุนในกิจการต่าง ๆ เช่น บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย โรงรับจำนำ เป็นต้น

นักศึกษาอาจทำความรู้จักกับสถาบันการเงินต่าง ๆ ในประเทศไทย พร้อมทั้งวัตถุประสงค์ โดยย่อในการดำเนินงานได้ ดังต่อไปนี้

1. ธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นสถาบันการเงินที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 มีฐานะเป็นองค์การอิสระอยู่ภายใต้การกำกับของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง จัดตั้งขึ้นเพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเงินและเศรษฐกิจของประเทศ ควบคุมการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ และทำหน้าที่เป็นนายธนาคารของรัฐบาล

2. ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยเป็นระบบธนาคารสาขา มีธนาคารทั้งสิ้น 30 ธนาคาร เป็นธนาคารที่จดทะเบียนภายในประเทศ 16 ธนาคาร และธนาคารจดทะเบียนต่างประเทศ 14 ธนาคาร ธนาคารที่จดทะเบียนภายในประเทศ (ธนาคารไทย) มีสาขากระจายอยู่ตามจังหวัดและอำเภอทั่วราชอาณาจักร ธนาคารพาณิชย์นับเป็นสถาบันการเงินที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เพราะมีปริมาณเงินฝากและจำนวนเงินให้กู้สูงสุด เมื่อเทียบกับสถาบันการเงินอื่น ๆ

3. ธนาคารออมสิน เป็นสถาบันการเงินของรัฐ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการระดมเงินออมจากประชาชนสู่รัฐบาลและรัฐวิสาหกิจนำไปใช้เป็นเงินทุนพัฒนาประเทศ ปัจจุบันธนาคารออมสินดำเนินงานตามพระราชบัญญัติออมสิน พ.ศ. 2489 ให้บริการแก่ประชาชนทั้งทางด้านธนาคารและการออมสิน ดังนี้

(ก) ด้านการธนาคาร มีการรับฝากและให้บริการ 4 ประเภท คือ

- (1) รับฝากเงินกระแสรายวัน
- (2) รับฝากเงินฝากประจำ
- (3) จำหน่ายตั๋วแลกเงินเพื่อเดินทางภายในประเทศ
- (4) ให้เช่าตู้নিরภัย

(ข) ด้านการออมสิน มีการรับฝากเงินรวม 8 ประเภท คือ

- (1) รับฝากเผื่อเรียกและฝากประจำ
- (2) ออกสลากออมสินพิเศษ
- (3) ออกพันธบัตรออมสิน
- (4) รับฝากประเภทรับจ่ายและโอนเงิน
- (5) รับฝากประเภทสงเคราะห์ชีวิตและครอบครัว
- (6) รับฝากประเภทชีวิตและการศึกษา

- (7) รับฝากประเภทสงเคราะห์ทวีคูณ
- (8) รับฝากประเภทเคหะสงเคราะห์

ธนาคารออมสินจะนำเงินรับฝากส่วนใหญ่ไปลงทุนซื้อตั๋วเงินคลังและพันธบัตรรัฐบาล ธนาคารออมสินมีสำนักงานสาขากระจายอยู่ทั่วราชอาณาจักร และมีสำนักงานตัวแทนอำเภออีกส่วนหนึ่ง

4. บริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ เป็นสถาบันการเงินที่เริ่มจัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2512 แล้วขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่วนมากจะดำเนินกิจการอยู่ในกรุงเทพมหานคร ทำหน้าที่ระดมเงินออมโดยการออกตั๋วสัญญาใช้เงิน จำหน่ายแก่ประชาชนทั่วไป คล้ายกับการรับฝากเงินของธนาคารพาณิชย์ แต่จะให้ดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าธนาคารพาณิชย์ ให้กำหนดวงเงินขั้นต่ำตามตั๋วสัญญาใช้เงินไว้เป็น 2 กรณีคือ

- (ก) ในเขตกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และนนทบุรี วงเงินขั้นต่ำ 10,000 บาท
- (ข) ในเขตนอกจากข้อ (ก) วงเงินขั้นต่ำ 5,000 บาท

บริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์จำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. บริษัทเงินทุน หรือบางทีก็เรียกว่า “บริษัทการเงิน” เป็นสถาบันการเงินที่ทำหน้าที่ระดมเงินออมจากประชาชนทั่วไป โดยออกตั๋วสัญญาใช้เงิน แล้วนำเงินไปให้กู้ยืม

2. บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ เป็นสถาบันการเงินที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์ เช่น เป็นที่ปรึกษาลงทุน จำหน่ายหลักทรัพย์ (หุ้น หุ้นกู้ พันธบัตร) เป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ เป็นต้น

5. สถาบันการเงินเฉพาะอย่าง ได้แก่ สถาบันการเงินที่ดำเนินธุรกิจเฉพาะสาขาของเศรษฐกิจโดยมีกฎหมายควบคุมการดำเนินงาน ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นธนาคารของรัฐบาล จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พ.ศ. 2509 มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อส่งเสริมอาชีพหรือการดำเนินงานของเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์การเกษตร โดยให้กู้ยืมเงินระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว เป็นต้น

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร มีสาขาอยู่ทุกภาคของประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่เกษตรกรที่ต้องการกู้ยืมเงินไปดำเนินธุรกิจต่าง ๆ และมีเกษตรกรสาขาต่าง ๆ ที่ธนาคารฯ รับขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้าทั่วราชอาณาจักร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ของเกษตรกร มิใช่เพื่อหวังผลกำไรดังเช่นธนาคาร

พาณิชย์ทั่วไป เพราะการให้กู้ยืมแก่เกษตรกรซึ่งอยู่กระจัดกระจายทั่วประเทศต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงมาก และมีหนี้สูญจำนวนมาก แต่ต้องเรียกดอกเบี้ยจากเกษตรกรในอัตราปกติทั่วไปหรือต่ำกว่าตามปกติ เอกชนจึงไม่สนใจดำเนินการธนาคารประเภทนี้ รัฐบาลจึงต้องเข้ามาจัดตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อเป็นเครื่องมือสนับสนุนพัฒนาการเกษตรให้ได้ผลอย่างแท้จริง

2. บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2502 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะจัดหาทุนเพื่อให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม เพื่อสร้างสินทรัพย์ถาวร เช่น สร้างโรงงาน เครื่องมือเครื่องจักร เป็นต้น นอกจากนี้บรรษัทฯ ยังรับประกันเงินกู้ให้กับลูกค้าที่สามารถกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อส่งเสริมพัฒนากิจการอุตสาหกรรมอีกด้วย

บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยดำเนินการในรูปแบบบริษัทจำกัด มีธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงินต่าง ๆ บริษัทห้างร้าน และประชาชนทั่วไปเป็นผู้ถือหุ้น รัฐบาลจะให้ความช่วยเหลือทางด้านเงินกู้และส่งผู้แทนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการของบริษัทด้วย

3. สำนักงานธนกิจเพื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม เป็นสำนักงานที่อยู่ในความควบคุมของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2507 วัตถุประสงค์ของสำนักงานนี้ก็คือ ให้กู้ยืมระยะปานกลางและระยะยาวแก่อุตสาหกรรมขนาดย่อมที่ดำเนินการโดยเอกชนในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อให้เอกชนมีเงินทุนไปจัดตั้ง ปรับปรุง หรือขยายกิจการอุตสาหกรรมให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ สำนักงานนี้จะปฏิบัติงานร่วมกับธนาคารกรุงไทย โดยสำนักงานมีหน้าที่วิเคราะห์คำขอกู้เงินตามหลักวิชาการเสนอคณะกรรมการพิจารณาเงินกู้ เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อมวินิจฉัยชี้ขาดว่าสมควรจะให้เงินกู้ได้หรือไม่ เพียงใด และจะคอยติดตามผลงานของผู้กู้ที่ได้รับอนุมัติให้กู้เงินไปแล้ว ส่วนธนาคารกรุงไทยจะทำหน้าที่ประเมินราคาหลักทรัพย์ค้ำประกัน จ่ายเงินกู้ให้ผู้ขอกู้ และติดตามเรียกเก็บเงินต้นและดอกเบี้ย

เงินทุนของสำนักงานธนกิจเพื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อมจะได้มาจาก 3 แหล่งด้วยกัน คือ (1) รัฐบาลตั้งงบประมาณให้เป็นรายปี (2) เงินสมทบจากธนาคารกรุงไทยจำนวน 3 เท่าของเงินที่สำนักงานธนกิจฯ นำมาฝาก และ (3) ดอกเบี้ยเงินฝากที่สำนักงานธนกิจฯ ได้รับจากธนาคารกรุงไทยจากยอดเงินฝาก

4. กองทุนรวม (Mutual Fund) ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะรวบรวมเงินออมรายย่อยจากประชาชนทั่วไปโดยวิธีจำหน่ายหุ้นหรือหน่วยลงทุนแก่ผู้สนใจเพื่อนำไปลงทุนซื้อขาย

หลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เมื่อมีรายได้จากการลงทุนดังกล่าว กองทุนรวมจะแบ่งปันให้แก่ผู้ถือหุ้นหรือหน่วยลงทุนในรูปของเงินปันผล การลงทุนในกองทุนรวมจะลดการเสี่ยงลงได้มากเพราะ (1) กองทุนรวมมีผู้บริหารที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการลงทุน และ (2) กองทุนรวมสามารถกระจายการลงทุนในหลักทรัพย์ต่าง ๆ ได้มาก การกระจายการลงทุนจะช่วยลดการเสี่ยงได้มากขึ้น

5. **การเคหะแห่งชาติ** เป็นสถาบันการเงินในรูปของรัฐวิสาหกิจตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2515 เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัยและปรับปรุงแหล่งชุมชนต่าง ๆ ให้ดีขึ้น โดยการจัดหาแหล่งเงินกู้หรือค้ำประกันเงินให้แก่ผู้ที่ต้องการมีเคหะอยู่อาศัยเป็นของตนเอง รวมทั้งจัดหาที่ดินการเคหะระดับต่าง ๆ ให้เช่า เช่าซื้อ หรือขายแก่ประชาชนทั้งในเขตกรุงเทพมหานคร และในภูมิภาค โดยใช้เงินทุนจากงบประมาณแผ่นดิน กู้ยืมจากแหล่งต่าง ๆ และเงินช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศ

6. **ธนาคารอาคารสงเคราะห์** เป็นธนาคารของรัฐบาล จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธนาคารอาคารสงเคราะห์ พ.ศ. 2496 เพื่อดำเนินการส่งเสริมให้ประชาชนมีอาคารและที่ดินเป็นที่อยู่อาศัย ดังต่อไปนี้

- (1) ให้กู้ยืมเงินเพื่อประโยชน์ดังต่อไปนี้
  - (ก) ซื้อที่ดินหรืออาคารเป็นของตนเอง
  - (ข) สร้าง ขยาย หรือซ่อมแซมอาคารของตนเอง
  - (ค) ใช้ไถ่ถอนจำนองอันผูกพันที่ดินหรืออาคารของตนเอง
  - (ง) ใช้ไถ่ถอนซึ่งการขายฝากที่ดินหรืออาคารของตนเอง
  - (จ) ใช้ในการลงทุนจัดกิจการเคหะ
- (2) รับจำนำหรือจำนองทรัพย์สินเพื่อเป็นประกันเงินกู้ยืม
- (3) รับฝากเงินที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามหรือเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้
- (4) กิจการอันพึงเป็นธนาคารตามข้อกำหนดและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

เนื่องจากที่อยู่อาศัยเป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีความสำคัญแก่การดำรงชีพของประชาชน และต้องใช้เวลาจำนวนมาก การจัดให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยจึงกระทำใน 2 ด้าน คือ ด้านรัฐบาลและเอกชน ด้านรัฐบาลมีการเคหะแห่งชาติเป็นผู้รับผิดชอบ ด้านเอกชน ได้แก่ ผู้ลงทุนหากำไรจากกิจการเคหะ ส่วนธนาคารอาคารสงเคราะห์จะให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนแก่การเคหะแห่งชาติและเอกชนผู้ลงทุนประกอบการด้านเคหะกิจ นอกเหนือจากการให้ประชาชนกู้ยืมไปจัดหาที่อยู่อาศัยโดยตรง

7. **กิจการประกันชีวิต** เป็นสถาบันการเงินระดมเงินออมโดยให้ประชาชนซื้อ “กรม-
ธรรม์ประกันภัยและบริษัทรับประกันชีวิตตกลงจะชดใช้เงินจำนวนหนึ่ง ให้แก่ผู้เอาประกัน
ชีวิตหรือแก่ผู้รับผลประโยชน์ ในเมื่อผู้เอาประกันชีวิตตายลง หรือยังมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาที่ได้
ตกลงกันไว้ในสัญญา โดยผู้เอาประกันชีวิตส่งเบี้ยประกันชีวิตให้แก่บริษัทผู้รับประกันชีวิต
ตามที่กำหนดในสัญญา

8. **โรงรับจำนำ** เป็นสถาบันการเงินขนาดเล็กที่พบเห็นได้ทั่วไปตามแหล่งชุมชน
ทำหน้าที่ให้กู้ยืมแก่ประชาชนทั่วไป โดยการรับจำนำสิ่งของและเครื่องใช้ต่าง ๆ ทั้งของใหม่
และของที่ใช้แล้ว โรงรับจำนำมีอยู่ 3 ประเภท ตามลักษณะของผู้ดำเนินงาน คือ

(ก) โรงรับจำนำที่ดำเนินการโดยเอกชน

(ข) โรงรับจำนำที่ดำเนินการโดยกรมประชาสงเคราะห์ เรียกว่า
“สถานธนาคุณเคราะห์”

(ค) โรงรับจำนำที่ดำเนินการโดยเทศบาล เรียกว่า “สถานธนาคุณบาล”

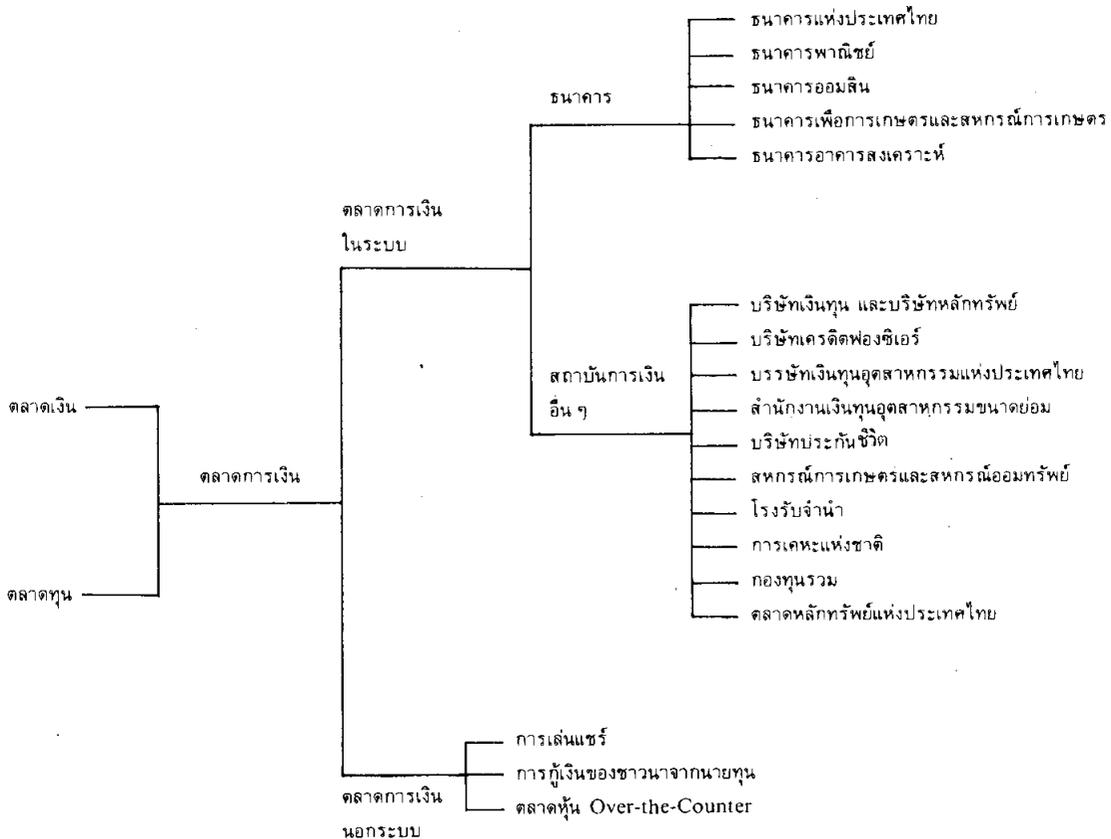
โรงรับจำนำของเอกชนใช้เงินทุนของผู้เป็นเจ้าของหรือหุ้นส่วนและเงินจากการกู้ยืม
มาใช้ดำเนินการรับจำนำ สถานธนาคุณเคราะห์ได้เงินทุนจากงบประมาณซึ่งรัฐบาลจัดสรรให้
รวมทั้งเงินกำไรสะสมและเงินกู้จากธนาคารออมสิน ส่วนสถานธนาคุณบาลได้เงินอุดหนุนจาก
กองทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล โรงรับจำนำทั้ง 3 ประเภทเป็นสถาบันการเงินที่ประชาชน
ผู้มีรายได้น้อยนิยมกู้ไปเพื่อการอุปโภคบริโภคและเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนสำหรับการค้าเล็ก ๆ
น้อย ๆ

9. **ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย** ตลาดหุ้นหรือตลาดหลักทรัพย์ (Stock or
Securities Exchange) เป็นศูนย์กลางที่นายหน้าผู้ค้าหลักทรัพย์ซึ่งเป็นสมาชิกของตลาดหลักทรัพย์
นัดหมายมาชุมนุมซื้อขายหลักทรัพย์โดยวิธีประมูลราคาตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนที่ตลาด
กำหนด ตลาดหลักทรัพย์นับเป็นเครื่องมือสำคัญส่งเสริมการลงทุนในหลักทรัพย์ต่าง ๆ เช่น
หนี้สามัญ หนี้กู้ พันธบัตร ทำให้ธุรกิจที่ต้องการลงทุนหรือขยายกิจการสามารถนำหุ้นมาจำหน่าย
ได้เงินทุนเพียงพอแก่การก่อตั้งหรือขยายกิจการให้เจริญก้าวหน้า

ตลาดหลักทรัพย์ในประเทศไทยเริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2505 ชื่อว่า “ตลาดหุ้นกรุงเทพ
จำกัด” (Bangkok Stock Exchange) เป็นบริษัทจำกัด ดำเนินการโดยเอกชน ต่อมาได้ล้มเลิกไปและได้
มีการจัดตั้ง “ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย” (Securities Exchange of Thailand) ก่อตั้งขึ้น
เมื่อ พ.ศ. 2518 ตามพระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2517 มีฐานะเป็น
นิติบุคคล โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ทำหน้าที่เป็น

ศูนย์กลางการซื้อขายหลักทรัพย์ที่ออกมาแล้วทั้งของรัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และเอกชน องค์กรประกอบของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย คือ สถานที่ซื้อขาย บริษัท และสินค้าในตลาดหลักทรัพย์ อันประกอบด้วย หุ่นสามัญ หุ่นกู้ หุ่นบุริมสิทธิและพันธบัตรรัฐบาล

สถาบันการเงินที่กล่าวมาข้างต้นนี้ นักศึกษาจะเห็นว่าเป็นสถาบันที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการเงินแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) สถาบันการเงินประเภทธนาคาร เช่น ธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น และ (2) สถาบันการเงินประเภทมิใช่ธนาคาร เช่น กิจการประกันภัย สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ออมทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ และโรงรับจำนำ เป็นต้น สถาบันการเงินทั้ง 2 กลุ่มนี้ ทำหน้าที่เป็นแหล่งระดมเงินทุนจากประชาชน แล้วนำมาให้ผู้ลงทุนกู้ยืมไปเพื่อการบริโภคหรือเพื่อการลงทุน สถาบันการเงินทำหน้าที่เสมือนตัวกลางระหว่างผู้ออมและผู้ลงทุนโดยมีกฎหมายให้ความคุ้มครองจึงช่วยลดการเอาเปรียบจากเจ้าหน้าที่และสถาบันการเงิน นอกจากนี้ ธนาคารพาณิชย์ บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สำนักงานธกชเพื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อมเหล่านี้ยังช่วยเหลือผู้กู้ยืมโดยให้คำแนะนำเกี่ยวกับช่องทางการลงทุนในกิจการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้กู้เงินสามารถตัดสินใจในการลงทุนได้ดียิ่งขึ้นด้วย

การวัดความสำคัญของสถาบันการเงิน จากการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของสถาบันการเงิน จะเห็นว่าสถาบันการเงินในประเทศไทยมีอยู่หลายแบบ สถาบันการเงินแต่ละแบบย่อมทำหน้าที่ระดมเงินออมจากประชาชนมาให้ผู้ต้องการเงินกู้ยืมไปลงทุนในกิจการต่าง ๆ ได้มากน้อยแตกต่างกัน ความสำคัญของสถาบันการเงินในประเทศไทยจึงอาจวัดได้จาก

1. ความสามารถในการระดมเงินออม ปกติสถาบันการเงินมีวิธีการระดมเงินออมต่าง ๆ กัน เช่น ธนาคารพาณิชย์ ระดมเงินออมจากประชาชนด้วยวิธีรับฝากเงินประเภทต่าง ๆ บริษัทประกันภัย ระดมเงินออมด้วยวิธีขายกรมธรรม์แก่ผู้เอาประกัน เป็นต้น ถ้าเราใช้ความสามารถในการระดมเงินออมมากน้อย เป็นเครื่องวัดความสำคัญของสถาบันการเงินแล้ว ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่สำคัญ เพราะสามารถระดมเงินออมได้มากกว่าสถาบันการเงินในรูปอื่น

2. ความสามารถในการให้กู้เงิน ธนาคารพาณิชย์นับเป็นสถาบันการเงินที่ให้กู้เงินแก่ประชาชนมากที่สุด รองลงมาคือบริษัทเงินทุน นอกจากนี้ ธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุนยังมีอัตราการขยายตัวของการให้กู้ในแต่ละปีสูงด้วย

3. ยอดรวมของสินทรัพย์ ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่มีสินทรัพย์ (Asset) มากที่สุด รองลงมา คือ ธนาคารออมสินและบริษัทเงินทุน

4. ความสำคัญด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ธนาคารพาณิชย์นับเป็นสถาบันการเงินที่สำคัญมากที่สุดในการระดมเงินออมจากประชาชนและให้กู้ยืมไปขยายการผลิตด้านเอกชน รองลงมาคือ บริษัทเงินทุนต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ เพราะทางการไม่อนุญาตให้ตั้งธนาคารพาณิชย์ขึ้นใหม่ ส่วนธนาคารออมสินจะเป็นแหล่งให้รัฐบาลกู้ยืมที่สำคัญ โดยซื้อหลักทรัพย์ของรัฐบาล

ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ยังขาดแคลนการให้กู้ยืมแก่เกษตรกร และการให้กู้ยืมระยะยาวที่จะพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สหกรณ์การเกษตร บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสถาบันการเงินอื่นช่วยเหลือก็ยังไม่เป็นการเพียงพอ รัฐบาลจึงต้องหามาตรการชักจูงให้ธนาคารพาณิชย์สนใจให้กู้ยืมแก่เกษตรกร และบริษัทเงินทุนให้กู้ยืมระยะยาวเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมมากขึ้น

2. ธนาคารพาณิชย์ (Commercial Bank)

กล่าวโดยทั่วไป “ธนาคารพาณิชย์” (Commercial Bank) เป็นธุรกิจที่มีกฎหมายควบคุมให้จดทะเบียนเป็นบริษัทจำกัด มีผู้ถือหุ้นและผู้บริการกิจการ โดยยอมให้ธนาคารไม่ต้องใช้คำว่า “บริษัท” นำหน้า แต่ให้มีคำว่า “จำกัด” ไว้ท้ายชื่อนั้น เช่น ธนาคารกรุงเทพ จำกัด เป็นต้น ธนาคารพาณิชย์นั้นเป็นสถาบันที่ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ธุรกิจในการเงิน ให้บริการแก่ลูกค้าในด้านการออมทรัพย์ด้วยการรับฝากเงินประเภทเผื่อเรียกและประจำ ให้บริการในด้านการลงทุนด้วยการให้กู้เงินทั้งระยะสั้น ปานกลาง และระยะยาวแก่พ่อค้า ประชาชน ตามพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 4 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 มาตรา 3 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ธนาคารพาณิชย์” หมายถึงธนาคารที่ประกอบธุรกิจประเภทรับฝากเงินที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามหรือเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ และใช้ประโยชน์จากเงินนั้นในทางหนึ่งหรือหลายทาง เช่น

- (1) ให้กู้ยืม
- (2) ซื้อขายหรือเก็บเงินตามตั๋วแลกเงินหรือตราสารเปลี่ยนมืออื่นใด
- (3) ซื้อหรือขายเงินตราต่างประเทศ

ทั้งนี้จะประกอบธุรกิจประเภทอื่น ๆ อันเป็นประเพณีที่ธนาคารพาณิชย์พึงกระทำด้วยก็ได้

ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยจึงหมายถึง ธนาคารที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ และยังรวมถึงสาขาของธนาคารต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ด้วย

ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ จะเห็นได้ชัดว่า ธุรกิจอันสำคัญของธนาคารพาณิชย์ก็คือ “การค้าเงินและเครดิต”⁴ ธนาคารพาณิชย์ทำธุรกิจเกี่ยวกับการค้าเงินและเครดิต ต่างกับการประกอบกรอย่างอื่น ซึ่งส่วนมากทำธุรกิจเกี่ยวกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการเงินและเครดิตที่ธนาคารนำมาค้าขายส่วนมากก็เป็นเงินที่ประชาชนนำมาฝาก ธนาคารนำเงินเหล่านี้ไปให้นักลงทุนกู้ยืมไปลงทุนค้าขายหรือผลิตสินค้า การทำธุรกิจการธนาคารจึงเกี่ยวกับประชาชนจำนวนมาก จำเป็นต้องมีการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด

⁴อุทิศ นาคสวัสดิ์, *การเงินและการธนาคาร*. (กรุงเทพมหานคร : กรุงสยามการพิมพ์, 2517, หน้า 234.

1. ระบบของธนาคารพาณิชย์ หมายถึง “ธนาคารต่าง ๆ ที่ดำเนินกิจการพร้อม ๆ กัน หลายธนาคารในประเทศเดียวกัน ภายใต้ตัวบทกฎหมายเดียวกันและใช้ระเบียบปฏิบัติงาน คล้ายคลึงกัน จึงกล่าวได้ว่าธนาคารเหล่านี้อยู่ในระบบเดียวกัน” เช่น ระบบธนาคารพาณิชย์ ของไทยจะลงบัญชีจำนวนเงินเป็นบาทเหมือนกันอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ ด้วยกัน มีระเบียบและวิธีปฏิบัติคล้ายคลึงกัน ระบบของธนาคารพาณิชย์ ถ้าแบ่งตาม ลักษณะที่เจ้าของทำการควบคุมได้ 2 ระบบใหญ่ ๆ คือ

ก. ระบบธนาคารอิสระ (Independent Banking System) เป็นระบบที่แต่ละแห่งเป็นหน่วย อิสระไม่ผูกพันกับธนาคารอื่น ธนาคารในระบบนี้จะมีสำนักงานเพียงแห่งเดียวไม่มีสาขาอื่นใด อยู่ในความควบคุม จัดตั้งขึ้นตามความต้องการทางเศรษฐกิจของแต่ละท้องถิ่น เช่น ธนาคาร ประจำรัฐต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ระบบธนาคารอิสระ มีทั้งข้อได้เปรียบและเสียเปรียบ ดังนี้คือ

ข้อได้เปรียบ

(ก) การให้เครดิตมักถูกต้องปลอดภัย เพราะเจ้าหน้าที่ธนาคารคุ้นเคยและทราบฐานะ ของลูกค้าดี

(ข) ป้องกันการผูกขาดได้ดี เพราะไม่มีการระดมทุนจากสาขาต่าง ๆ

(ค) สามารถระดมทุนในท้องถิ่นมาพัฒนาท้องถิ่นนั้นได้เต็มที่ ไม่มีการดึงเงินทุนไป เหมือนอย่างระบบธนาคารสาขา

ข้อเสียเปรียบ

(ก) ล้มได้ง่าย เพราะดำเนินในลักษณะตัวคนเดียว เมื่อเกิดการพลาดพลั้งทางด้านการ บริหารจะไม่มีผู้ช่วยค้ำจุน

(ข) สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายสูง เพราะต้องดำเนินการเองโดยตลอด

(ค) มักขยายตัวไม่ทันความต้องการของท้องถิ่น

เนื่องจากธนาคารในระบบธนาคารอิสระเป็นธนาคารเดี่ยว ๆ ไม่มีสาขา เป็นธนาคาร ขนาดเล็ก มีเงินทุนดำเนินงานไม่มาก และมักขาดความมั่นคง จึงได้มีการรวมตัวกันในระบบ “ธนาคารกลุ่ม” (Group Banking System) และ “ธนาคารลูกโซ่” (Chain Banking System) เพื่อ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อธนาคารหนึ่งธนาคารใดดำเนินงานมีปัญหา ธนาคารอื่นก็จะเข้ามา ให้ความช่วยเหลือค้ำจุน ทำให้ธนาคารเหล่านี้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น

ข. ระบบธนาคารสาขา (Branch Banking System) เป็นระบบธนาคารที่มีสาขาตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไปกระจายดำเนินงานอยู่ทั้งในและนอกประเทศ อย่างเช่นการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ผู้จัดการธนาคารสาขาจะได้รับแต่งตั้งจากสำนักงานใหญ่ และดำเนินงานตามระเบียบข้อบังคับของสำนักงานใหญ่อย่างเคร่งครัด

ระบบธนาคารสาขา มีทั้งข้อได้เปรียบและเสียเปรียบ ดังนี้

ข้อได้เปรียบ

(ก) ช่วยในการกระจายทุนจากสาขาที่มีคนก้น้อยไปให้สาขาที่มีคนก้นมากเป็นการเฉลี่ยเงินฝากไปยังแหล่งที่ต้องการได้ทั่วถึง

(ข) ล้มยาก เพราะมีสำนักงานใหญ่ค้ำจุน

(ค) ประหยัดค่าใช้จ่าย เพราะสามารถใช้บริการบางอย่างร่วมกับสำนักงานใหญ่

ข้อเสียเปรียบ

(ก) ไม่สามารถดำเนินงานให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในท้องถิ่น เพราะผู้จัดการได้รับการแต่งตั้งมาจากสำนักงานใหญ่

(ข) การตัดสินใจให้บริการล่าช้า เพราะต้องได้รับคำสั่งจากสำนักงานใหญ่

(ค) ถ้าระบบธนาคารสาขาใหญ่เกินไป การควบคุมไม่ทั่วถึงอาจกระทบถึงกิจการธนาคารโดยส่วนรวมได้

(ง) อาจเกิดการผูกขาดในระบบเศรษฐกิจ เพราะสำนักงานใหญ่สามารถระดมทุนจากธนาคารสาขาไปทุ่มจนเกิดการผูกขาดขึ้นได้

ค. ระบบธนาคารกลุ่ม (Group Banking System) เป็นระบบธนาคารที่มีธนาคารต่างชื่อต่างเสียงเข้ามารวมตัวกันเป็นกลุ่ม ดำเนินกิจการร่วมกันภายใต้การควบคุมขององค์งานที่จัดตั้งขึ้นเป็นลักษณะทรัสต์ นอกเหนือจากธนาคารแล้วภายในกลุ่มอาจจะมีบริษัทต่าง ๆ เข้าร่วมกลุ่มด้วย การสั่งการและการบริหารจะมีการประสานงานร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มเพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน การดำเนินงานของธนาคารกลุ่มจะต้องไม่เป็นผลเสียต่อส่วนรวม

2. **หน้าที่ของธนาคารพาณิชย์** หน้าที่ของธนาคารพาณิชย์แบ่งออกได้เป็น ก. หน้าที่เกี่ยวกับการให้บริการ และ ข. หน้าที่เกี่ยวกับการสร้างเงินฝาก ดังนี้ :-

ก. หน้าที่เกี่ยวกับการให้บริการ ปัจจุบันธนาคารพาณิชย์นอกจากจะทำหน้าที่รับฝากและให้กู้ยืมตามปกติแล้วยังได้ขยายบริการด้านอื่น ๆ ให้กว้างขวางออกไปอีก เช่น ให้บริการแก่ลูกค้าในด้านบริการโอนเงิน การเรียกเก็บเงิน และอื่น ๆ คือ :-

(1) การรับฝากและจ่ายเงิน นับเป็นหน้าที่สำคัญประการแรกของธนาคารพาณิชย์ ส่วนมากคือรับฝากเงินจากประชาชนทั่วไปไว้ และเมื่อลูกค้าผู้ฝากเงินต้องการจะถอนเงินคืน หรือจ่ายให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดก็ทำได้โดยเขียนเช็คสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินตามเช็ค โดยผู้ถือเช็ค มีสิทธิตามจำนวนเงินที่ระบุไว้ในเช็ค กล่าวคือ เมื่อผู้ทรงเช็คออกเช็คให้ธนาคารผู้รับฝากเงิน ของผู้สั่งจ่าย ธนาคารก็จะจ่ายเงินให้ทันที การจ่ายเงินโดยใช้เช็คนับว่าเป็นที่นิยมมากในวง ธุรกิจเพราะประชาชนสามารถเขียนเช็คสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินเป็นค่าสินค้า หรือบริการแก่ ผู้ใดก็ได้ และเงินฝากธนาคารในลักษณะนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งของเงินที่ใช้หมุนเงินในระบบเศรษฐกิจ

(2) การโอนเงิน หมายถึงรวมถึงการโอนเงินภายในท้องถิ่นเดียวกัน การโอนเงินจาก ท้องถิ่นหนึ่งมายังอีกท้องถิ่นหนึ่ง หรือการโอนเงินจากประเทศหนึ่งมายังอีกประเทศหนึ่ง เหตุที่การ โอนเงินทำได้ง่ายและสะดวกก็เพราะการใช้ตราพดหรือโอนเงินทางโทรเลข เช่น ตราพดที่ สั่งจ่ายเงิน ณ ธนาคารจังหวัดนครสวรรค์ แต่นำมาเข้าบัญชีที่ธนาคารกรุงเทพฯ หากมองด้าน ผู้สั่งจ่ายเช็คฉบับนั้นก็เท่ากับโอนเงินมาจากนครสวรรค์ การที่มีธนาคารเป็นผู้ทำหน้าที่โอนเงินนั้น ย่อมก่อให้เกิดการประหยัดในระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะไม่ต้องส่งเงินกันจริง ๆ และถ้าระบบ การหักบัญชีระหว่างธนาคารเป็นไปอย่างรวดเร็วแล้ว ย่อมจะช่วยให้ได้ใช้เงินทุนมากและ รวดเร็วขึ้น ในทำนองเดียวกับการชำระหนี้ระหว่างประเทศ ซึ่งธนาคารจะทำหน้าที่อำนวยความสะดวก ในการโอนเงิน โดยการใช้ตัวแลกเงิน ตราพด หรือโทรเลข นอกจากนี้ธนาคาร ยังรับรองตัวแลกเงินเพื่อให้การค้าระหว่างประเทศดำเนินไปโดยราบรื่น ปราศจากความ ยุ่งยากและสิ้นเปลือง

(3) การเรียกเก็บเงิน หน้าที่ของธนาคารพาณิชย์เกี่ยวกับการเรียกเก็บเงินนั้นเป็น หน้าที่เกี่ยวเนื่องกับการโอน กล่าวคือ ธนาคารจะเรียกเก็บเงินตามเช็ค ตัวเงิน หรือตราพดที่ ครบกำหนด ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้า เพื่อที่ลูกค้าจะได้ไม่ต้องเสียเวลาไปเก็บเงิน ด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะธนาคารส่วนมากมีตัวแทนหรือสาขาอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ หรือในต่าง- ประเทศด้วย ทำให้สามารถเรียกเก็บเงินได้โดยสะดวกรวดเร็วและประหยัด

(4) การให้เช่าหีบนิรภัย ตามปกติธนาคารมักจะมีห้องมั่นคงไว้ เพื่อเก็บรักษาของ มีค่าของธนาคารหรือเพื่อให้ลูกค้าเช่าสำหรับเก็บของมีค่าหรือของสำคัญ ๆ โดยลูกค้าสามารถ ทำสัญญาเช่าหีบนิรภัยเพื่อเก็บทรัพย์สินอันมีค่า เช่น เครื่องเพชร ทองรูปพรรณ โฉนด สัญญา ต่าง ๆ ในการให้เช่าหีบนิรภัยนั้น ธนาคารจะมอบกุญแจให้แก่ผู้เช่าหนึ่งดอก และธนาคารเก็บ ไว้หนึ่งดอก และเมื่อเช่าหีบนิรภัยจะต้องใช้กุญแจทั้ง 2 ดอกพร้อมกัน ส่วนอัตราค่าเช่านั้นขึ้นอยู่กับ ธนาคารของหีบนิรภัย และมักจะคิดค่าเช่าเป็นรายปี

(5) การปริวรรตเงินตราต่างประเทศ หมายถึง การที่ธนาคารทำหน้าที่ซื้อและขายเงินตราต่างประเทศ กล่าวคือ เมื่อประชาชนต้องการเงินตราต่างประเทศก็สามารถซื้อได้จากธนาคารพาณิชย์ตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติควบคุมการปริวรรตเงินตราต่างประเทศ และถ้าผู้ใดต้องการขายเงินตราต่างประเทศที่ตนมีในครอบครอง ก็สามารถนำไปขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์ได้เช่นกัน

หน้าที่ทางด้านการบริการนั้น ไม่จำเป็นว่าธนาคารพาณิชย์ทุกธนาคารจะต้องปฏิบัติทุกอย่างดังกล่าวแล้ว หน้าที่ในด้านการให้บริการนี้ถือว่ามีค่ามากกว่าหน้าที่ในด้านการให้กู้ยืม ทั้งนี้เพราะกิจการหลักของการธนาคารพาณิชย์ก็คือการสร้างเงินฝาก ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากในทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะได้ศึกษาในตอนต่อไป

ข. หน้าที่เกี่ยวกับการสร้างเงินฝาก นับเป็นหน้าที่และบทบาทสำคัญทางด้านการเงินของประเทศ ตามปกติธนาคารพาณิชย์มีแหล่งเงินทุนที่รวบรวมมาได้ 3 ทางด้วยกัน คือ :-

- จากการลงทุนของผู้ถือหุ้นของธนาคาร
- กู้จากสถาบันการเงินต่าง ๆ และ
- จากเงินฝากของลูกค้า

เงินทั้ง 3 แหล่งนี้ ประมาณร้อยละ 75 มาจากเงินที่ได้จากเงินฝากของลูกค้า เงินฝากของลูกค้าจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของธนาคารพาณิชย์ และเงินทุนที่ได้จากการลงทุนของผู้ถือหุ้นจากการกู้ยืม และจากเงินฝากของลูกค้านี้ ธนาคารพาณิชย์จะนำไปดำเนินการสำคัญ ๆ 3 ทางด้วยกัน คือ :-

- (1) ให้ลูกค้ากู้ยืมและรับซื้อลดตัวเงิน
- (2) ลงทุนในหลักทรัพย์รัฐบาลและหลักทรัพย์อื่น ๆ และ
- (3) ลงทุนในอสังหาริมทรัพย์

การสร้างเงินฝากหรือการขยายเครดิตของธนาคารพาณิชย์โดยการให้กู้ยืมนั้น หมายถึง การนำเงินที่ได้รับมาจากแหล่งหนึ่งไปให้อีกแหล่งหนึ่งกู้ยืมเพื่อแสวงหากำไร เป็นหน้าที่ที่สำคัญของธนาคารพาณิชย์ในระบบเศรษฐกิจ จากการดำเนินงานดังกล่าวธนาคารพาณิชย์จึงมีฐานะเป็นทั้งลูกหนี้และเจ้าหนี้ในขณะเดียวกัน

จากงบดุลของธนาคารพาณิชย์ที่ยกมากล่าวในตอนต้น จะเห็นได้ว่ารายการที่เกี่ยวกับเงินฝากนั้นจะแสดงไว้ทางด้านหนี้สิน ทั้งนี้เพราะเงินฝากเป็นหนี้สินชนิดหนึ่งของธนาคารที่มีต่อลูกค้าผู้นำเงินมาฝาก ซึ่งธนาคารมีพันธะที่จะต้องจ่ายเงินตามคำสั่งของผู้ฝาก

หน้าที่ของธนาคารพาณิชย์ในการสร้างเงินฝากนี้จะได้แยกอธิบายเป็น 4 เรื่อง คือ
1. วิธีสร้างเงินฝาก 2. การสร้างเงินฝากโดยระบบธนาคาร 3. การหดเครดิต และ 4. ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

1. วิธีสร้างเงินฝาก (Deposit Creation) เนื่องจากลูกค้าผู้ฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์นิยมเบิกจ่ายเงินด้วยเช็คมากกว่าเงินสด⁵ ธนาคารไม่จำเป็นต้องเก็บเงินสดสำรอง (Cash Reserve) ไว้เต็ม 100 เปอร์เซ็นต์ เพื่อจ่ายให้กับลูกค้าผู้ฝากหรือตามคำสั่งของผู้ฝาก ทั้งนี้เพราะผู้ฝากแต่ละคนจะไม่มาถอนเงินที่ฝากไว้ทั้งหมดในคราวเดียวกัน นอกจากนี้ผู้ฝากทุกคนย่อมไม่มาถอนเงินพร้อมกัน ฉะนั้นในแต่ละวันธนาคารจึงมีทั้งผู้มาฝากเงินและถอนเงินจากธนาคาร ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ธนาคารสามารถนำเงินฝากของลูกค้าไปหาประโยชน์จากการให้กู้ยืม (Loans) เบิกเกินบัญชี (Overdraft) และลงทุนซื้อหลักทรัพย์ต่าง ๆ เช่น พันธบัตรรัฐบาล ฯลฯ ได้

วิธีสร้างเงินฝากของธนาคารนั้น เกิดขึ้นเนื่องจากการให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ เช่น การให้กู้ยืม และเบิกเกินบัญชีนั่นเอง เมื่อมีลูกค้านำเงินมาฝากไว้กับธนาคาร ธนาคารจะต้องเก็บเงินสดสำรองไว้ ส่วนจะเก็บไว้เป็นจำนวนเท่าใดก็ขึ้นอยู่กับ

ก. อัตราเงินสดสำรองที่กฎหมายกำหนดไว้ (Legal cash reserve requirement) เช่นตามพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 6 ของยอดเงินฝาก เงินสดสำรองนี้อาจถือไว้เป็นรูปหลักทรัพย์รัฐบาลไทยก็ได้ แต่ต้องไม่เกินร้อยละ 50 ของเงินสดสำรองที่พึงถือไว้

ข. เงินสดที่ธนาคารต้องเก็บไว้จ่ายให้แก่ลูกค้า หมายถึง เงินสดสำรองอีกจำนวนหนึ่ง ที่ธนาคารจะต้องเก็บไว้จ่ายให้กับลูกค้า นอกเหนือจากสำรองตามกฎหมาย จำนวนเงินสดสำรองดังกล่าวจะมีมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความเหลวของทรัพย์สินนั้น หากธนาคารมีสินทรัพย์สภาพคล่อง (Liquidity assets)* อยู่มาก อัตราของเงินสดสำรองจ่ายที่ธนาคารจะต้องเก็บไว้ก็ต่ำ

การที่กฎหมายต้องกำหนดให้ธนาคารต้องดำรงเงินสำรองไว้ในอัตราที่แน่นอน ก็เพื่อใช้บังคับไม่ให้ธนาคารขยายเครดิตมากเกินไป เช่น ถ้ามีกฎหมายกำหนดให้ธนาคารมีเงินสด

---

⁵Richard G. Lipsey & Peter O. Steiner. **Economics**. Third Edition. (New York : Harper & Raw, Publishers, 1972), p. 636.

*คำว่า "สินทรัพย์สภาพคล่อง (Liquidity assets)" หมายถึง สินทรัพย์ที่อาจเปลี่ยนให้เป็นเงินสดได้โดยเร็ว และไม่เสี่ยงกับการขาดทุน เช่น เงินกู้ระยะสั้น ตัวเงินคลัง พันธบัตร เป็นต้น

สำรอง 20 เปอร์เซ็นต์ ธนาคารก็จะสร้างเงินฝากหรือขยายเครดิตเกินกว่า 5 เท่าของเงินชั้นแรกไม่ได้ กล่าวคือ ถ้ามีเงินฝากชั้นแรกอยู่ 1,000 บาท ธนาคารก็จะสร้างเงินฝากหรือขยายเครดิตได้เพียง 5,000 บาท จะสร้างเงินฝากเกินกว่านี้ไม่ได้ ทั้งนี้เพราะถ้าสร้างเงินฝากเกินกว่า 5,000 บาทแล้ว จะทำให้เงินสดสำรองไม่ครบ 20 เปอร์เซ็นต์ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้

งบดุลของธนาคาร ก.

สินทรัพย์ (assets)		หนี้สิน (liabilities)	
เงินสด	1,000.-	เงินฝากชั้นแรก	1,000.-
	<u>1,000.-</u>		<u>1,000.-</u>

จากงบดุลแสดงให้เห็นว่าเงินฝากชั้นแรก 1,000 บาท จะมีเงินสดสำรองอยู่เต็ม 100 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเท่ากับ 1,000 บาทเช่นกัน ถึงแม้ว่ากฎหมายจะกำหนดให้มีเงินสดสำรองเพียง 20 เปอร์เซ็นต์ หรือ 200 บาทเท่านั้น ดังนั้น ธนาคารจึงมีเงินสำรองส่วนเกิน (Excess Reserve) เป็นจำนวนถึง 800 บาท เป็นผลให้ธนาคารสามารถนำเงินจำนวน 800 บาท ซึ่งเป็นสำรองส่วนเกินไปให้บุคคลอื่นกู้ยืมเพิ่มขึ้น การให้กู้ยืมของธนาคารนั้น ธนาคารจะเปิดบัญชีเงินฝากให้แก่ผู้กู้ยืมไว้เป็นทรัพย์สินของธนาคาร และบัญชีเงินฝากที่เปิดขึ้นนั้นก็ถือเป็นหนี้สินของธนาคาร เมื่อผู้กู้เรียกถอนเงินสด ธนาคารก็จะต้องจ่ายเงินสดให้ทันทีตามข้อผูกพัน

สมมติว่าธนาคารรับฝากเงินชั้นแรกมา 1,000 บาท เงินสำรองทั้งสิ้นเท่ากับ 20 เปอร์เซ็นต์ (เงินสดสำรองตามกฎหมาย 7 เปอร์เซ็นต์และเก็บเงินสดไว้จ่ายลูกค้าอีก 13 เปอร์เซ็นต์) และธนาคารได้ให้กู้เงินไปแล้วเต็มวงเงินที่กฎหมายกำหนด ยอดบัญชีเงินฝากของธนาคารจะเพิ่มขึ้นจาก 1,000 บาท เป็น 5 เท่า คือ 5,000 บาท หมายความว่าเมื่อมีเงินฝากชั้นแรกอยู่ 1,000 บาท และเงินฝากชั้นที่ 2 ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการให้กู้ยืมของธนาคารอีกเป็นจำนวน 4,000 บาท และทรัพย์สินของธนาคารก็จะมีมูลค่าเพิ่มเป็น 5,000 บาทด้วย ทั้ง ๆ ที่ธนาคารมีเงินสดอยู่เพียง 1,000 บาทเท่าเดิม แต่มีสัญญาผู้ยืมเงินของผู้กู้เพิ่มขึ้น 4,000 บาท ดังปรากฏในงบดุลข้างล่างนี้ :-

งบดุลของธนาคาร ก. หลังจากการขยายเครดิต

สินทรัพย์		หนี้สิน	
เงินสด	1,000.-	เงินฝากชั้นแรก	1,000.-
เงินให้กู้	4,000.-	เงินฝากชั้นสอง	4,000.-
	<u>5,000.-</u>		<u>5,000.-</u>

จากงบดุลของธนาคารหลังจากการขยายเครดิตแล้วแสดงให้เห็นว่า ธนาคารได้ขยายเครดิตเต็มที่แล้ว ทั้งนี้เพราะได้สร้างเงินฝากใหม่ถึง 4,000 บาท รวมกับเงินฝากเดิม 1,000 บาท เป็น 5,000 บาท และมีเงินสดสำรองเพียง 1,000 บาท หรือ 20 เปอร์เซ็นต์ของเงินฝากทั้งสิ้น ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ด้วยเหตุนี้ธนาคารจึงไม่สามารถสร้างเงินฝากได้อีกหากไม่มีการฝากเงินชั้นแรกเพิ่มขึ้น

2. การสร้างเงินฝากโดยระบบธนาคาร (Banking System) เนื่องจากในแต่ละประเทศต่างก็มีธนาคารพาณิชย์อยู่หลายแห่ง ดังนั้น เมื่อพิจารณาธนาคารทั้งหมดที่มีอยู่หลายแห่งดังกล่าวแล้วรวมกัน จึงเรียกระบบธนาคาร (Banking System) เมื่อเป็นดังนี้ การสร้างเงินฝากของระบบธนาคาร จึงปรากฏตามตารางข้างล่างนี้ คือ :-